

ПОШУК МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА РОБОТОДАВЦІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Пащенко О. В.

У статті розглянуто шляхи взаємодії ринків праці та освітніх послуг і можливість їх реалізації в навчальному процесі професійно-технічних навчальних закладів та оновлення змісту професійної освіти відповідно до потреб роботодавців на основі взаємодії професійних навчальних закладів та підприємств і сфери обслуговування. Наголошено, що взаємодія роботодавців та партнерів у межах педагогічної системи "педагогічний колектив – роботодавці" на договірній основі – шлях до прогнозу професійної діяльності з перших кроків випускника під час роботи.

Ключові слова: ринок праці, ринок освітніх послуг, шляхи взаємодії роботодавців та професійного навчального закладу, оновлення змісту професійної освіти.

В статье рассмотрены пути взаимодействия рынков труда и образовательных услуг и возможность их реализации в учебном процессе профессионально-технических учебных заведений и обновления содержания профессионального образования в соответствии с запросами работодателей на основании взаимодействия предприятий и сферы обслуживания. Подчеркнуто, что взаимодействие работодателей и партнеров в рамках педагогической системы "педагогический коллектив – работодатели" на договорной основе – путь к прогнозу профессиональной деятельности с первых шагов выпускника во время работы.
Ключевые слова: рынок труда, рынок образовательных услуг, пути взаимодействия работодателей и профессионального учебного заведения, обновление содержания профессионального образования.

The author of the article considers ways of interaction of labor markets and educational services and possibility of their realization in the educational process at vocational schools and renovation of the content of professional education in accordance with employers' needs on the basis of interaction of vocational schools and businesses and service sector. It is emphasized that the interaction between employers and partners within the framework of the pedagogical system "teaching staff – employers" on a contractual basis is a way towards prognosis of professional activity from the first steps of a graduate in the workplace.

Key words: labor market, market of educational services, ways of interaction of employers and vocational schools, renovation of the content of professional education.

В умовах переходу України з етапу накопичення капіталів і ресурсів, нарощування виробництва до зрілого індустріального суспільства надзвичайно актуальною є проблема професійної освіти населення. Проблема взаємодії ПТНЗ і підприємств-замовників в умовах ринку пов'язана із загальними тенденціями розвитку освіти та особливостями професійної освіти, а саме – невідповідність параметрів функціонування ринку освітніх послуг потребам ринку праці. Отже, мета, завдання, основні напрями та перспективи розвитку професійної освіти повинні відповідати вимогам ринку праці та враховувати сучасні і перспективні його потреби [4, с. 21].

Але, на жаль, має місце невідповідність структури і змісту професійно-технічної освіти динамічним змінам, зумовленим глобалізаційними викликами та завданнями інноваційного розвитку економіки України, а саме – відсутність системного моніторингу професійно-кваліфікаційної структури робочої сили, застарілість переліку професій, кваліфікаційних характеристик професій робітників, невідповідність розроблених Державних стандартів ПТО сучасним видам професійної діяльності. Як наслідок, суб'єктів економічної діяльності не задовольняє якість підготовки робітничих кадрів [2, с. 22–27].

Як наголошував В. В. Олійник, ринок праці формується у напрямі стандартів ринкової економіки, а це поява в Україні приватних роботодавців, велике скорочення традиційних форм зайнятості населення внаслідок реформування військово-промис-

логового комплексу та частини секторів виробництва, розширення сектора послуг, а отже, і необхідність досить частих змін місця роботи [5, с. 9].

Зв'язок між ринком праці й ринком знань, попитом та пропозицією щодо фахових знань й умінь на сучасному етапі розвитку суспільства можливо представити у схематичному вигляді (див. рис. 1).

Представлена схема ілюструє взаємозв'язок попиту на знання й уміння та їхню пропозицію на ринку праці. Права частина схеми відображає процес визначення кількості осіб, які повинні володіти необхідними знаннями й уміннями, щоб підготуватися до тієї чи іншої професії, навчаючись на будь-якому освітньому рівні.

Ліва частина схеми відображає пропозицію на знання й уміння, що визначається у вигляді переваги кількості стартових місць, рівні знань й умінь та їх якості. Ідеал професійної освіти полягає у тому, що, виступаючи за рівні можливості для всіх, вона, в першу чергу, заохочує найбільш талановитих і завзятих особистостей. Знання та уміння складаються з реальної кваліфікації (фактичні знання й уміння, необхідні для виконання робіт) і формальної кваліфікації (сертифікати, дипломи, ступені, необхідні для кар'єрного зростання) [3, с. 18].

Особливості формування ринку знань визначаються також і його взаємодією з іншими ринками. Формування і функціонування ринку знань підпорядковується, звичайно, загальним законам ринкової економіки, проте володіє своїми специфічними особливостями. Серед них виділяються наступні: високий динамізм знань; територіальна сегментація і локальний характер; значна швидкість обороту знань; висока чутливість до ринкової кон'юнктури; індивідуальність їх отримання та застосування тощо. Ринкові відносини у сфері надання освітніх послуг мають свою специфіку, пов'язану з державним регулюванням, що дозволяє зберігати значний їх неринковий сектор.

"Відповідність" ринку праці

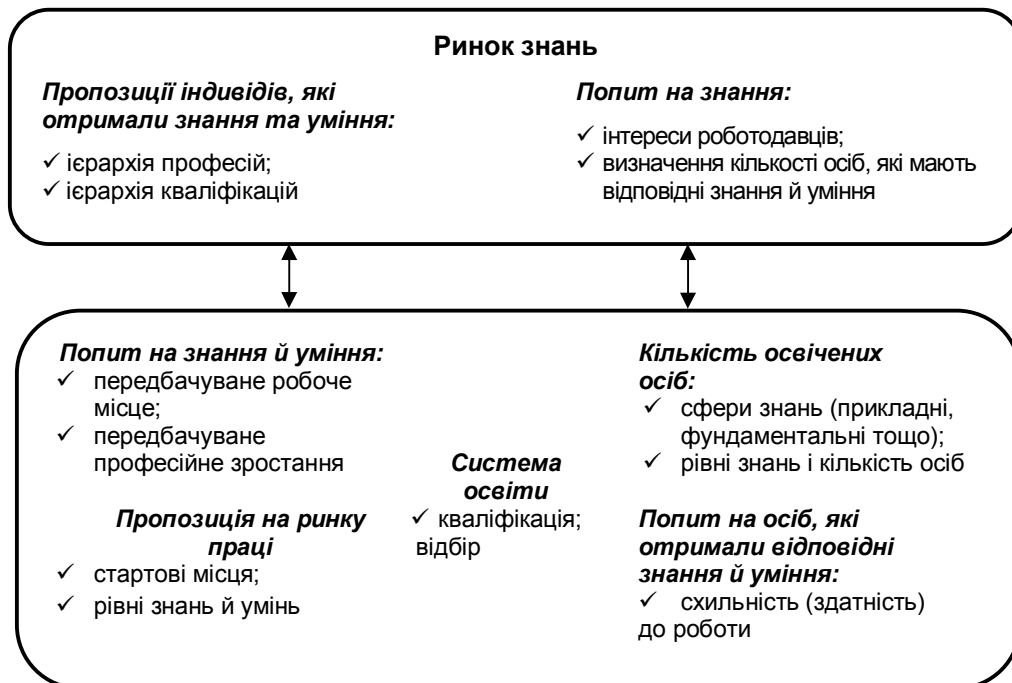

Рис. 1. Попит на знання й уміння на ринку праці

У той же час соціально-економічна криза в країні погіршує бюджетне фінансування навчальних закладів як виробників знань. Виникає реальна небезпека зниження освітньо-професійного рівня населення, а це потребує розв'язання проблем щодо підвищення ефективності діяльності професійно-технічних навчальних закладів, які недостатньо враховують реальні потреби ринку праці. У цих умовах підвищується роль прогнозування попиту на знання, уміння й навички як новий товар

сфери маркетингу, вивчення економічних механізмів функціонування і їх розвитку, вивчення особливостей ринку освітньо-професійних послуг та можливостей оптимального поєднання ринкових механізмів з державною політикою у сфері професійної освіти.

Важливо наголосити, що об'єднання зусиль освітніх та виробничих систем дає можливість постійного поглиблення фахової підготовки, цілісності й наступності у навчанні та професійній діяльності. Взаємодія ПТНЗ з роботодавцями в умовах ринку є віддзеркаленням тих ускладнень, що виникають у процесі реформування сучасної освіти та становлення ринкових умов у суспільстві.

В той же час важливо відмітити, що інтереси навчально-виховного процесу, як такого, часто не збігаються з інтересами й вимогами роботодавців, тобто ті знання й уміння, які отримали учні ПТНЗ під час навчання, не завжди відповідають їх вимогам. Професійні знання та уміння завжди були умовою розвитку виробництва і сфери послуг, тому зміна економічних обставин у державі вимагає переходу їх у новий якісний стан. Одним із основних шляхів оновлення змісту професійної освіти є потреби роботодавців, які виявляються в результаті взаємодії професійних навчальних закладів та підприємств і сфери обслуговування. Формування сучасних процесів взаємодії професійно-технічних навчальних закладів і підприємств-замовників у підготовці висококваліфікованих робітничих кадрів передбачає аналіз теоретичної та практичної підготовки, що забезпечує тільки спільна робота педагогічних працівників навчального закладу і підприємств-замовників, а також використання зарубіжного досвіду.

Людський капітал є результатом виробничого процесу, який одночасно є і фактором постійного оновлення професійних знань та умінь. Оновлення техніки й технологій, зміни в організації виробництва та невиробничої сфери призводять до швидкого знецінення професійних навичок та умінь кваліфікованих робітників, і це потребує підготовки кваліфікованого робітника нового типу та високої кваліфікації, основу професійної підготовки якого складають не тільки глибокі знання, широкий технічний кругозір, а й високий рівень професійної майстерності, здатність до опанування новаціями [1, с. 9].

Важливо наголосити, що трудова діяльність кваліфікованого робітника є важливим елементом визначення змісту професійного навчання, який відображає внутрішню основу функцій, зумовлених продуктами та засобами праці, формою організації праці та майстерністю, ступенем розвитку його інтелекту та творчих сил. Тому для формування оптимального змісту професійного навчання необхідно враховувати як трудові функції для відповідної професії, так і чинники, які впливають на зміст його трудової діяльності, а також фізіологічні та психологічні вимоги. Інтенсифікація сучасного виробництва, сфери обслуговування та педагогічних процесів базується не тільки на поєднанні різних закономірностей і принципів, а й на подальшій інтеграції робітничих професій і уніфікації змісту навчання. Цілісність професійної підготовки досягається за рахунок насичення змісту освіти елементами наукових та технічних знань, підвищення його теоретичного рівня.

Між професійною освітою та виробництвом і сферою обслуговування існує тісний взаємозв'язок, в межах якого відбувається взаємна детермінація двох складових: професійної освіти – виробництвом і сферою обслуговування як умовою її рівня та виробництва і сфери обслуговування – професійною освітою, як тим полем, на якому реалізується діяльність фахівця.

У спільній діяльності професійно-технічного навчального закладу та роботодавців приховані резерви підвищення продуктивності підготовки сучасних кваліфікованих робітників, а саме: спільно намічені цілі, методи і форми діяльності педагогічного та виробничого колективів збільшують їхню ефективність, дозволяють за короткі терміни досягнути кінцевих результатів без виділення додаткових людських, економічних та інших ресурсів. Перехід від ролі базового підприємства до замовника робітничих кадрів змінило внутрішній фактор стабільності навчально-виробничого процесу на зовнішній. У цій ситуації успіх досягнення цілей як роботодавцями – замовниками робітничих кадрів, так і ПТНЗ залежить від ефективності їх взаємодії, а також виникає можливість взаємного контролю і корекції дій, що сприяє підвищенню їх надійності та результативності. Стимулююча функція ринку виявляється у тому, що роботодавці висуюють вимоги до підготовки кваліфікованих робітників відповід-

но до мінливих умов ринку, а ПТНЗ має оперативно на них реагувати. Включення роботодавців та партнерів у взаємодію в рамках нової педагогічної системи "педагогічний колектив – роботодавець" на договірній основі дозволяє професійно-технічному навчальному закладу прогнозувати образ-результат своєї діяльності вже з перших кроків випускника під час роботи. В той же час така взаємодія є ефективним засобом стимулювання партнерів до переструктурування, органічного об'єднання навчальних програм підготовки кваліфікованих робітників та практики, забезпечує оптимальне входження випускників ПТНЗ у трудове життя на виробництві чи сфері обслуговування і тим самим сприяє найшвидшій реалізації запитів роботодавців.

Основна мета партнерства ПТНЗ та роботодавців полягає у сприянні процесу підготовки і перепідготовки конкурентоспроможних робітників, які можуть швидко адаптуватися до змін ринку праці. Ефективний соціальний діалог між професійно-технічною освітою і роботодавцями є надзвичайно актуальним в умовах обмеженого фінансування державою ПТНЗ. Сучасність диктує свої умови, стимулюючи пошуки нових джерел фінансування підготовки висококваліфікованих робітників. Одним із можливих джерел фінансування може бути внутрішній потенціал професійно-технічного навчального закладу, реалізований шляхом підприємницького підходу до навчального процесу.

Таким чином, для позитивного вирішення взаємодії ПТНЗ та роботодавців у сучасних умовах необхідно:

- ✓ створити чіткий механізм взаємозв'язку ринку освітніх послуг і ринку праці;
- ✓ встановити відповідність обсягів і структури підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ потребам ринку праці;
- ✓ зосередити увагу на питаннях якості професійної підготовки та готовності випускників до роботи в умовах ринку праці;
- ✓ розробити ефективні механізми відповідальності за використання кваліфікованої робочої сили;
- ✓ удосконалити механізм працевлаштування випускників ПТНЗ з урахуванням умов ринкової економіки в суспільстві.

Література

1. Батышев С. Я. Подготовка рабочих в средних профессионально-технических училищах / С. Я. Батышев.– М. : Педагогика, 1988. – 176 с. – (Педагогическая наука – реформе школы).
 2. Кремень В. Г. Проблеми професійної підготовки сучасного виробничого персоналу в педагогічній науці / Василь Григорович Кремень // П'яті міжнародні наукові читання, присвячені пам'яті академіка Сергія Яковича Батищева : матеріали V міжнарод. наук. конф. : у 2 т. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2011.
Т. 1 : Методологічні питання неперервної професійної освіти в умовах інформаційного суспільства / за ред. Н. Г. Ничкало, В. Д. Будака, М. Б. Яковлевої. – 2011. – С. 12–35.
 3. Куценко В. Освіта як фактор стабільності та національної безпеки України / В. Куценко, В. Удовиченко, І. Опалєва // Економіка України . – 2008. – № 1. – С. 12–21.
 4. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта: проблеми теорії і методики / Нелля Григорівна Ничкало // Управління якістю освіти : зб. наук. праць. – Донецьк : ТОВ "Лебедь", 2001. – 372 с. – С. 17–23.
- Олійник В. В. Основні проблеми розвитку системи професійно-технічної освіти / В. В. Олійник // Післядипломна освіта в Україні. Спецвипуск. – 2008. – С. 7–10.